



REPUBLIKA HRVATSKA
LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA

Upravni odjel za poljoprivredu i turizam

KLASA: 320-10/24-01/18

URBROJ: 2125-17/1-24-1

Gospić, 29. studenoga 2024. godine

ŽUPANIJSKA SKUPŠTINA

- o v d j e -

PREDMET: Prijedlog Zaključka o primanju na znanje Izvješća o stanju u poljoprivredi na području Ličko-senjske županije za razdoblje od 2021. do 2023. godine, - dostavlja se

PRAVNI TEMELJ: Članak 41. Statuta Ličko-senjske županije («Županijski glasnik» br. 11/09, 13/09 – ispravak, 21/09, 9/10, 22/10 – pročišćeni tekst, 4/12, 4/13, 6/13–pročišćeni tekst, 2/18, 3/18-ispravak, 10/20, 11/20-pročišćeni tekst, 3/21, 6/21-pročišćeni tekst)

NADLEŽNOST ZA DONOŠENJE: Županijska skupština

PREDLAGATELJ: Župan

NOSITELJ IZRADE: Upravni odjel za poljoprivredu i turizam

IZNOS POTREBNIH FINANCIJSKIH SRESTAVA:

Za provedbu ovog Zaključka nisu potrebna financijska sredstva.

OBRAZLOŽENJE:

Sukladno članku 41. Statuta Ličko-senjske županije («Županijski glasnik» br. 11/09, 13/09 – ispravak, 21/09, 9/10, 22/10 – pročišćeni tekst, 4/12, 4/13, 6/13–pročišćeni tekst, 2/18, 3/18-ispravak, 10/20, 11/20-pročišćeni tekst, 3/21, 6/21-pročišćeni tekst) Upravna tijela u oblastima za koje su ustrojeni pripremaju prijedloge odnosno nacрте općih i drugih akata koje donosi Županijska skupština.

Predmetno Izvješće izrađeno je u cilju davanja pregleda stanja poljoprivrednih resursa i poljoprivredne proizvodnje na području Županije, a radi ocjene učinkovitosti utvrđenih i provedenih poticajnih mjera svih institucija.

Stoga Upravni odjel za poljoprivredu i turizam dostavlja prijedloga Zaključka o primanju na znanje Izvješća o stanju u poljoprivredi na području Ličko-senjske županije za razdoblje od 2021. do 2023. godine s Izvješćem, Županijskoj skupštini na razmatranje i usvajanje.

PROČELNICA

Marijana Lulić, dipl.oec.

ŽUPAN

KLASA: 320-10/24-01/18

URBROJ: 2125-02-24-2

Gospić, 02. prosinca 2024. godine

Na temelju članka 32. i 86. Statuta Ličko-senjske županije («Županijski glasnik» br. 11/09, 13/09 – ispravak, 21/09, 9/10, 22/10 – pročišćeni tekst, 4/12, 4/13, 6/13–pročišćeni tekst, 2/18, 3/18-ispravak, 10/20, 11/20-pročišćeni tekst, 3/21, 6/21-pročišćeni tekst), donosim

ZAKLJUČAK

Utvrdžujem prijedlog Zaključka o primanju na znanje Izvješća o stanju u poljoprivredi na području Ličko-senjske županije za razdoblje od 2021. do 2023. godine te isto dostavljam Županijskoj skupštini na razmatranje.

ŽUPAN

Ernest Petry, mag. iur., v.r.

ŽUPANIJSKA SKUPŠTINA

KLASA:

URBROJ:

Gospić, _____ 2024. godine

Na temelju članka 19. i 84. Statuta Ličko-senjske županije («Županijski glasnik» br. 11/09, 13/09 – ispravak, 21/09, 9/10, 22/10 – pročišćeni tekst, 4/12, 4/13, 6/13–pročišćeni tekst, 2/18, 3/18-ispravak, 10/20, 11/20-pročišćeni tekst, 3/21, 6/21-pročišćeni tekst), Županijska skupština Ličko-senjske županije na ____ sjednici održanoj _____ 2024. godine donijela je

ZAKLJUČAK

I.

Prima se na znanje Izvješće o stanju u poljoprivredi na području Ličko-senjske županije za razdoblje od 2021. do 2023. godine.

II.

Ovaj Zaključak objavit će se u „Županijskom glasniku“ Ličko-senjske županije.

P R E D S J E D N I K

Marijan Kustić

LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA
Upravni odjel za poljoprivredu i turizam

IZVJEŠĆE
O STANJU U POLJOPRIVREDI
NA PODRUČJU LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE
ZA RAZDOBLJE OD 2021. DO 2023. GODINE

Gospić, studeni 2024. godine

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Cilj izrade Izvješća	4
3. Vlasnička i organizacijska struktura poljoprivrednog zemljišta i gospodarstva	4
3.1. Poljoprivredno zemljište	4
3.2. Struktura poljoprivrednih gospodarstava	8
3.3. Ekonomska veličina poljoprivrednih gospodarstava	13
4. Analiza po sektorima proizvodnje	15
4.1. Biljna proizvodnja	15
4.1.1. Žitarice	16
4.1.2. Povrće	17
4.1.3. Voćarstvo	18
4.2. Stočarska proizvodnja	19
4.2.1. Govedarstvo	20
4.2.2. Ovčarstvo i kozarstvo	24
4.2.3. Uzgoj kopitara	25
5. Ekološka poljoprivreda	26
6. Mljekarstvo	28
7. Analiza poticajnih mjera	29
7.1. EU i državne potpore	29
7.2. Županijske potpore	29
8. Aktivnosti i programi LSŽ za razvoj poljoprivrede	31
8.1. Razminiranje	31
8.2. Navodnjavanje	31
9. Zaštićeni proizvodi	34
9.1. Proizvodi zaštićeni oznakom zemljopisnog podrijetla (ZOZP)	34
9.1.1. Lički krumpir	34
9.1.2. Lički škripavac	35
9.1.3. Lička janjetina	35
9.2. Proizvodi zaštićeni znakom oznake izvornosti (ZOI)	36
9.2.1. Paški sir	36
9.2.2. Paška janjetina	36
9.3. Lika Quality	37
10. Zaključak	38

1. Uvod

Radi sustavnog praćenja stanja u poljoprivredi na području Ličko-senjske županije Upravni odjel za poljoprivredu i turizam izradio je Izvješće o stanju u poljoprivredi na području Ličko-senjske županije za razdoblje od 2021. do 2023. godine (u daljnjem tekstu: Izvješće), koje je rađeno na temelju podataka nadležnih državnih institucija, ustanova, agencija i tijela na razini županije kao jedinice područne (regionalne) samouprave te sadržajno čini prikaz stanja u poljoprivredi Ličko-senjske županije.

Na temelju raspoloživih statističkih podataka u nastavku se iznosi prikaz stanja u poljoprivredi Ličko-senjske županije (u daljnjem tekstu: LSŽ) kroz trogodišnje razdoblje koje čini 2021., 2022. i 2023. godina.

2. Cilj izrade Izvješća

Cilj izrade Izvješća je utvrditi postojeće stanje poljoprivrednih resursa i poljoprivredne proizvodnje na području LSŽ. Na temelju utvrđenog stanja identificirane će se osnovni čimbenici, odnosno elementi, koji utječu ili mogu utjecati na unapređenje poljoprivrede u LSŽ.

Također, izradom Izvješća moći će se planirati i predvidjeti mogući razvoj koji se temelji na postojećim uvjetima, odnosno djelotvorno i pravodobno pratiti pokazatelji stanja i promjena u poljoprivredi, što je osnova za donošenje odluka i poduzimanje mjera za unapređenje poljoprivrede LSŽ.

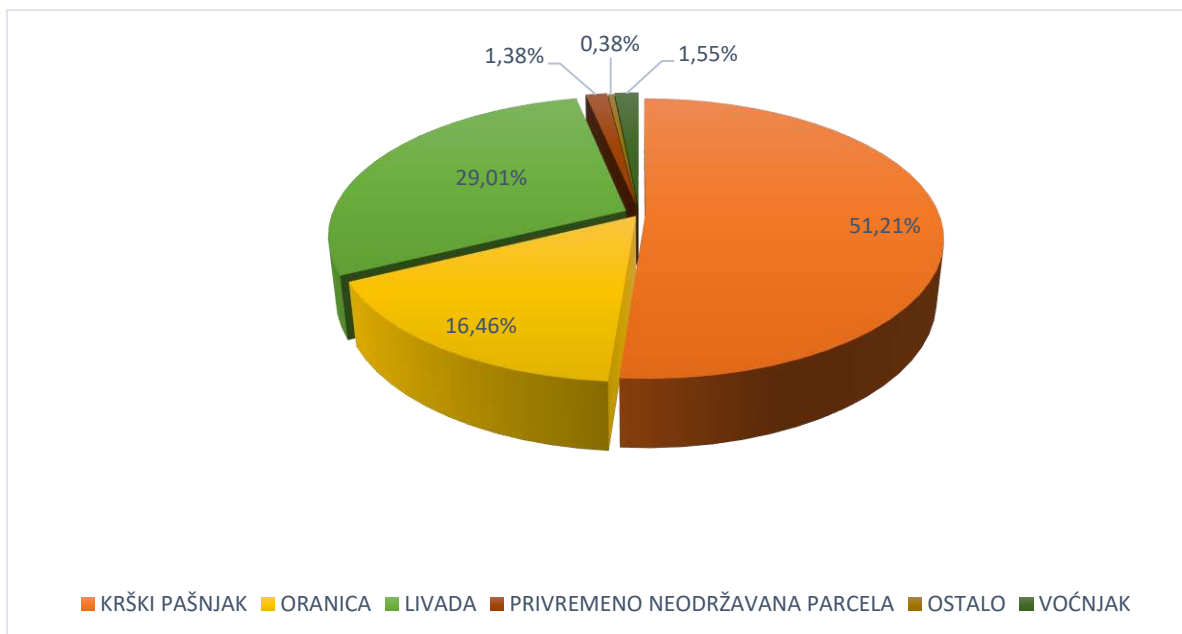
3. Vlasnička i organizacijska struktura poljoprivrednog zemljišta i gospodarstva

3.1. Poljoprivredno zemljište

Poljoprivredne površine na području LSŽ predstavljaju važan prirodni resurs za daljnji gospodarski razvoj ovog područja.

Poljoprivrednim zemljištem u smislu Zakona o poljoprivrednom zemljištu smatraju se površine koje su po svom načinu uporabe u katastru opisane kao: oranice, vrtovi, livade, pašnjaci, voćnjaci, maslinici, vinogradi, ribnjaci, trstici i močvare, kao i drugo zemljište koje se može privesti poljoprivrednoj proizvodnji sukladno prostornom planu.

Poljoprivreda na području LSŽ organizirana je na krškim poljima (Gacko, Ličko i Krbavsko) (Razvojna strategija LSŽ, 2010).



Graf 1. Podaci o površinama prema vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta na dan 31.12.2023.
Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR.

Prema podacima iz Grafa 1., vidljivo je kako na području LSŽ prema vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta 2023. godine najviše ima krških pašnjaka, njih 51,21 %, nakon čega slijede livade s 29,01 % te oranice sa 16,46 %, dok najmanje ima voćnjaka (1,55 %) i privremeno neodržanih parcela (1,38 %).

Tablica 1. Poljoprivredne površine u zakupu.

JLS	Površina, ha
Brinje	103,78
Donji Lapac	2.100,94
Gospić	5.125,03
Lovinac	1.189,30
Novalja	231,46
Perušić	427,46
Plitvička Jezera	573,33
Senj	102,79
Udbina	8.967,09
Vrhovine	717,16
UKUPNO	19.538,33

*zadnje ažurirano stanje na dan 29.04.2024.

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Prikaz programa raspolaganja po katastarskim česticama i oblicima raspolaganja.

Poljoprivredno zemljište u vlasništvu države, sukladno Programu raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u državnom vlasništvu, jedinice lokalne samouprave daju u zakup putem javnog natječaja na:

- a) rok od 25 godina za trajne nasade s mogućnošću produljenja za isto razdoblje te
- b) rok od 15 godina za ostale vrste poljoprivredne proizvodnje s mogućnošću produljenja za isto razdoblje.

Ukupno raspoložive površine predviđene Programom raspolaganja po katastarskim česticama i oblicima raspolaganja iznose 19.538,33 hektara, a najviše takvih površina broji Općina Udbina s 8.967,09 ha, zatim Grad Gospić s 5.125,03 ha i Općina Donji Lapac s 2.100,94 ha. Najmanje poljoprivrednih površina u zakupu ima Općina Brinje sa 103,78 hektara te Grad Senj sa 102,79 hektara dok za Grad Otočac i Općinu Karlobag nema dostupnih podataka o zakupu poljoprivrednog zemljišta odnosno isti nisu donijeli Programe raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u državnom vlasništvu (Tablica 1).

Tablica 2. Prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva.

JLS	2021.			2022.			2023.		
	Površina ARKOD parcela (ha)	Broj PG-ova	ha/PG-u	Površina ARKOD parcela (ha)	Broj PG-ova	ha/PG-u	Površina ARKOD parcela (ha)	Broj PG-ova	ha/PG-u
Ličko-senjska županija	55.313,14	5.195	10,65	55.540,55	5.195	10,69	55.785,59	5.218	10,69
Brinje	2.788,79	576	4,84	2.737,59	567	4,83	2.736,86	564	4,85
Donji Lapac	3.275,28	223	14,69	3.328,44	227	14,66	3.336,43	229	14,57
Gospić	11.198,79	1.308	8,56	11.186,34	1.346	8,31	11.331,43	1.364	8,31
Karlobag	912,20	42	21,72	910,09	42	21,67	874,36	41	21,33
Lovinac	3.147,09	174	18,09	3.102,88	184	16,86	3.076,35	184	16,72
Novalja	901,49	258	3,49	805,17	251	3,21	783,77	251	3,12
Otočac	6.771,09	1.170	5,79	6.694,26	1.153	5,81	6.670,36	1.158	5,76
Perušić	2.946,53	395	7,46	3.018,19	387	7,80	3.071,91	382	8,04
Plitvička Jezera	4.572,87	291	15,71	4.609,17	292	15,78	4.590,12	303	15,15
Senj	1.505,57	228	6,60	1.665,70	218	7,64	1.746,39	216	8,09
Udbina	15.045,32	329	45,73	15.146,34	334	45,35	15.233,00	334	45,61
Vrhovine	2.248,12	196	11,47	2.336,38	189	12,36	2.334,61	187	12,48

Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR.

Iz Tablice 2. vidljivo je kako se najviše poljoprivrednih površina u 2023. godini nalazi se na području Općine Udbina čija ukupna površina parcela iznosi 15.233,00 ha, zatim slijedi Grad Gospić s 11.331,43 ha te Grad Otočac sa 6.670,36 ha. Uzimajući u omjer površinu ARKOD parcela i broj poljoprivrednih gospodarstava (dalje: PG), dobije se prosječna veličina PG-a koja je 2023. godine na području LSŽ najveća na području Općine Udbina gdje iznosi 45,61 ha/PG-u, zatim slijedi Općina Karlobag s 21,33 ha/PG-u te Općina Lovinac sa 16,72 ha/PG-u. Najmanje površine po PG-u imaju Grad Otočac (5,76 ha), Općina Brinje (4,85 ha) te Grad Novalja (3,12 ha).

3.2. Struktura poljoprivrednih gospodarstava

Tablica 3. Broj poljoprivrednih gospodarstava upisanih u Upisnik poljoprivrednika.

Naselje/spol	2021.	2022.	2023.
Ličko-senjska	5.195	5.195	5.218
Brinje	576	567	564
Donji Lapac	223	227	229
Gospić	1.308	1.346	1.364
Karlobag	42	42	41
Lovinac	174	184	184
Novalja	258	251	251
Otočac	1.170	1.153	1.158
Perušić	395	387	382
Plitvička Jezera	291	292	303
Senj	228	218	216
Udbina	329	334	334
Vrhovine	196	189	187

Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR.

Prema podacima iz Upisnika poljoprivrednika kojeg vodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, LSŽ u 2023. godini ima ukupno upisanih 5.218 poljoprivrednih gospodarstava (Tablica 3.) što predstavlja mali porast u odnosu na 2021. godinu kad ih je bilo upisano 5.195, ali u odnosu na 2016. godinu to predstavlja rast od 11,23 %, kada su bila upisana 4.632 poljoprivrednika (APPRRR, 2017).

Gledajući promatrano razdoblje od 2021. do 2023. godine, ukupan broj poljoprivrednika 2022. godine, u odnosu na broj poljoprivrednika 2021. godine ostao je nepromijenjen, dok u 2023. godini bilježi rast od 23 poljoprivrednika. Najveći broj poljoprivrednika u 2023. godini bilježi Grad Gospić, njih 1.364, koji bilježi rast broja poljoprivrednika u cijelom promatranom razdoblju, a u odnosu na 2021. godinu broji rast od 56 poljoprivrednika. Sljedeća jedinica lokalne samouprave po broju poljoprivrednika je Grad Otočac s 1.158 poljoprivrednika 2023. godine, no ako se uspoređi s brojem poljoprivrednika u 2021. godini, on bilježi pad od 12 poljoprivrednika u toj jedinici. Najmanji broj poljoprivrednika imaju Općina Lovinac, njih 184 te Općina Karlobag, njih 41.

Jedinice lokalne samouprave koje u promatranom razdoblju bilježe rast broja poljoprivrednika su Općine Donji Lapac, Lovinac, Plitvička Jezera i Udbina te Grad Gospić, dok pad broja poljoprivrednika u promatranom razdoblju bilježe Općine Brinje, Karlobag, Perušić i Vrhovine te Gradovi Novalja, Otočac i Senj.

Tablica 4. Spolna struktura poljoprivrednih gospodarstava upisanih u Upisnik poljoprivrednika.

Naselje/spol	2021.			2022.			2023.		
	Ž	M	Ukupno	Ž	M	Ukupno	Ž	M	Ukupno
Ličko-senjska	1.767	3.428	5.195	1.767	3.428	5.195	1.745	3.473	5.218
Brinje	282	285	567	282	285	567	267	297	564
Donji Lapac	60	167	227	60	167	227	59	170	229
Gospić	419	927	1.346	419	927	1.346	420	944	1.364
Karlobag	9	33	42	9	33	42	8	33	41
Lovinac	59	125	184	59	125	184	57	127	184
Novalja	41	210	251	41	210	251	44	207	251
Otočac	443	710	1.153	443	710	1.153	439	719	1.158
Perušić	137	250	387	137	250	387	131	251	382
Plitvička Jezera	82	210	292	82	210	292	87	216	303
Senj	76	142	218	76	142	218	72	144	216
Udbina	103	231	334	103	231	334	106	228	334
Vrhovine	54	135	189	54	135	189	53	134	187

*za 5 PG-ova nema podataka o spolu

Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR.

Najviše poljoprivrednika ima na području Grada Gospića, njih 1.364 od čega je 420 žena te 944 muškaraca nositelja gospodarstva te na području Grada Otočca gdje je upisano 1.158 poljoprivrednika (439 žena i 719 muškaraca). Najmanje ih je na području Općine Karlobag, svega 8 žena i 33 muškarca nositelja gospodarstva (Tablica 4).

Najviše žena nositeljica poljoprivrednih gospodarstava u 2023. godini je na području Grada Otočca (njih 439), zatim Grada Gospića (njih 420) te Općine Brinje (njih 267), dok je najmanje žena nositeljica poljoprivrednih gospodarstava na području Općine Vrhovine (njih 53), Grada Novalje (njih 44) te Općine Karlobag (njih 8). Rast broja žena nositeljica poljoprivrednih gospodarstava u promatranom razdoblju od 2021. do 2023. godine bilježe Grad Gospić (s 419 na 420 žena), Grad Novalja (s 41 na 44 žene), Općina Plitvička Jezera (s 82 na 87 žena) te Općina Udbina (sa 103 na 106 žena), no gledajući ukupan broj žena u promatranom razdoblju na području LSŽ bilježi pad s 1.767 žena 2021. godine na 1.745 žena 2023. godine.

Tablica 5. Tipologija poljoprivrednih gospodarstava upisanih u Upisnik poljoprivrednika.

	Naselje/tip gospodarstva	OPG	SOPG	Trgovačko društvo	Obrt	Zadruga	Druge pravne osobe
2021.	Ličko-senjska	3.938	1.173	58	18	7	1
	Brinje	431	144	1			
	Donji Lapac	176	44	2	1		
	Gospić	927	369	11			1
	Karlobag	32	8	2			
	Lovinac	136	32	6			
	Novalja	226	18	7	6	1	
	Otočac	907	255	4	2	2	
	Perušić	312	79	3		1	
	Plitvička Jezera	216	68	5	1	1	
	Senj	172	49	1	5	1	
	Udbina	254	60	12	3		
Vrhovine	144	47	4		1		
2022.	Ličko-senjska	3.419	1.689	61	18	7	1
	Brinje	372	194	1			
	Donji Lapac	168	56	2	1		
	Gospić	840	493	12			1
	Karlobag	30	10	2			
	Lovinac	127	51	6			
	Novalja	174	63	7	6	1	
	Otočac	750	395	4	2	2	
	Perušić	283	100	3		1	
	Plitvička Jezera	198	86	6	1	1	
	Senj	107	104	1	5	1	
	Udbina	240	78	13	3		
Vrhovine	125	59	4		1		
2023.	Ličko-senjska	3.310	1.820	62	18	7	1
	Brinje	353	210	1			
	Donji Lapac	163	63	2	1		
	Gospić	835	515	13			1
	Karlobag	27	12	2			
	Lovinac	122	56	6			
	Novalja	169	68	7	6	1	
	Otočac	722	427	5	2	2	
	Perušić	262	115	3	1	1	
	Plitvička Jezera	197	98	6	1	1	
	Senj	98	112	1	4	1	
	Udbina	238	80	13	3		
Vrhovine	119	64	3		1		

*za 5 PG-ova nema podataka o tipu

Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR.

Najviše poljoprivrednih gospodarstava upisanih u Upisnik poljoprivrednika prema tipu gospodarstva 2023. godine upisano je kao Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (dalje: OPG), njih 3.310, zatim slijede Samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva (dalje: SOPG) kojih je 1.820 te trgovačka društva kojih je 62. Najmanje je registriranih obrta za obavljanje poljoprivrednih djelatnosti, njih 18, zatim zadruga kojih je 7, dok je samo jedan registriran kao druga pravna osoba (crkva, vojska, obrazovne ustanove i sl.).

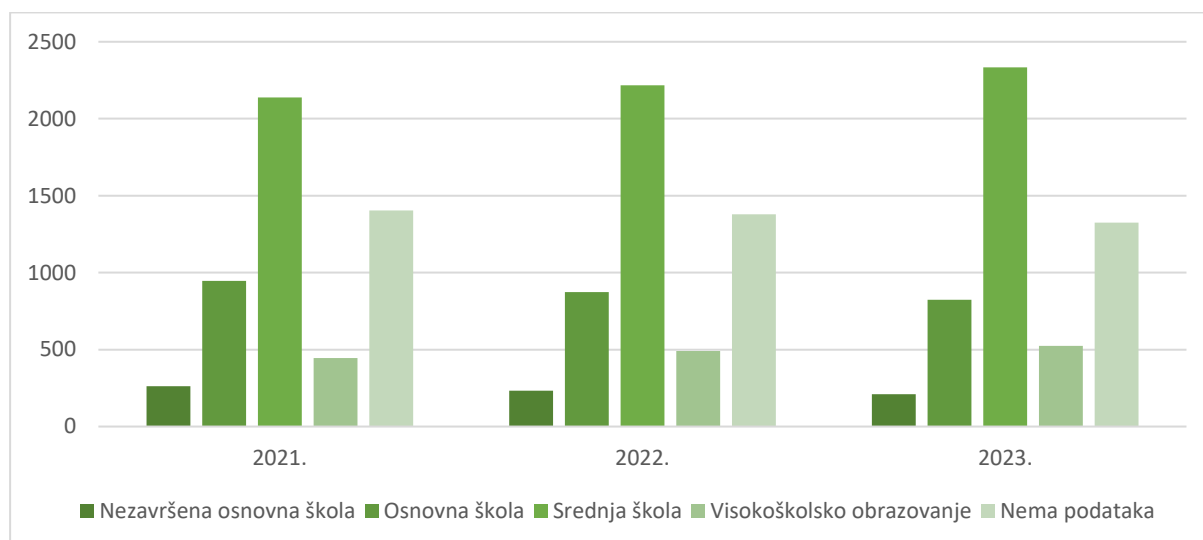
U promatranom razdoblju od 2021. do 2023. godine, gledajući tipologiju poljoprivrednih gospodarstava, najveći pad bilježi broj OPG-ova i to za 628 gospodarstava, dok broj SOPG-ova u navedenom razdoblju bilježi rast za 647, što se može pripisati činjenici da su u navedenom razdoblju gospodarstva s ekonomskom veličinom manjom od 3.000 EUR upisivana kao samoopskrbna radi usklađivanja uvjeta poslovanja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava upisanih u Upisnik poljoprivrednika prema odredbama Zakona o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu („NN“ br. 29/18 i 32/19 i 18/23), Pravilnika o Upisniku OPG-ova („NN“ br. 80/23) i Pravilnika o upisniku poljoprivrednika („NN“ br. 62/19).

Tablica 6. Glavne razlikovne značajke između samoopskrbnog i komercijalnog PG-a.

Kriterij	SOPG (samoopskrbni)	OPG (komercijalni)
Glavna/jedina djelatnost poljoprivreda	Ne	Da
Prodaja na kućnom pragu	Da	Da
Ostali načini prodaje	Ne	Da
Članovi	Ne	Da
Ekonomska veličina gospodarstva	Manje od 3.000,00 €	Više od 3.000,00 €
Prijava na mjere ruralnog razvoja	Da	Da
Korištenje sredstava iz mjera ruralnog razvoja	Kod isplate nekih mjera potrebno prijeći u OPG	Da
Uplata zdravstvenog osiguranja (osim umirovljenika)	Obavezno	Obavezno
Uplata mirovinskog osiguranja	Izborna	Obavezno
Ulazak u Registar poreznik obveznika	Izborna	Obavezno
Dopunska djelatnost	Ne	Da
Ulazak u sustav PDV-a	Ne	Da, ako vrijednost isporuka i dobara pređe 300.000 kn
Prerada	Ne	Da
Članstvo u HPK	Izborna	Obavezno
Knjigovodstvo	Ne	Jednostavno
Predaja godišnjih izvještaja	Ne	Da
Upis u Upisnik poljoprivrednika	Da	Da
Upis u Upisnik OPG-ova	Ne	Da

Izvor: Gospodarski list, preuzeto 29.04.2024.

U Tablici 6. prikazane su glavne razlike između samoopisnog poljoprivrednog gospodarstva (SOPG) i obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva (OPG) iz koje je vidljivo da je glavna razlika u navedenim oblicima poljoprivrednog gospodarstva u namjeni gdje je SOPG fizička osoba koja se, za osobne potrebe, bavi poljoprivredom dok je OPG fizička osoba koja se, osim za vlastite potrebe, bavi i komercijalnom poljoprivredom proizvodnjom. Nadalje, razlika između SOPG i OPG je i u ekonomskoj veličini pri čemu se u SOPG svrstavaju gospodarstva čija je ekonomska veličina manja od 3.000 EUR, a u OPG ona s ekonomskom veličinom većom od 3.000 EUR pri čemu je promjena organizacijskog oblika moguća u slučaju porasta ekonomske veličine. Razlika između ova dva oblika postoji glede plaćanja doprinosa pri čemu se nositelj SOPG-a osigurava na vlastiti zahtjev dostavljanjem rješenja o upisu u Upisnik poljoprivrednika Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje na temelju svojeg prebivališta (Gospodarski list, preuzeto 29.04.2024). Kod OPG-a ako ne postoji osiguranje po drugoj osnovi i članovi nisu umirovljenici, već je poljoprivreda jedino ili primarno zanimanje, obveznici su plaćanja doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje. SOPG ne može imati članove kao niti imati registrirane dopunske djelatnosti, dok OPG može. Od iznimne je važnosti za poljoprivrednike razlika vezana za korištenje Programa ruralnog razvoja pri čemu SOPG mora izvršiti promjenu organizacijskog oblika u OPG ako želi koristiti intervencije ruralnog razvoja.



Graf 2. Obrazovna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava.

Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR.

Uloga obrazovanja od velikog je značaja u kontekstu razvoja poljoprivrede i društva općenito. Iz obrazovne strukture poljoprivrednika LSŽ-a (Graf 2.) vidljivo je kako najveći broj poljoprivrednika u 2023. godini ima srednjoškolsko (njih 2.334) ili osnovnoškolsko obrazovanje (njih 823), dok 211 poljoprivrednika nemaju završenu niti osnovnu školu.

Gledajući promatrano razdoblje od 2021. do 2023. godine, nisu vidljive značajne promjene u obrazovnoj strukturi poljoprivrednika (Graf 2.). Unatoč tome, pozitivne promjene vidljive su u porastu broja poljoprivrednika s visokoškolskim obrazovanjem kojih u LSŽ-u 2023. godine ima 525 što u odnosu na početak promatranog razdoblja čini lagani porast za 79 poljoprivrednika sa završenim visokoškolskim obrazovanjem, međutim u odnosu na 2016. godinu čini porast od 143,06 %, kada je samo 216 poljoprivrednika s područja LSŽ imalo završenu višu školu ili fakultet. Pozitivan pomak vidljiv je i u padu broja poljoprivrednika sa završenom isključivo osnovnom školom (s 946 poljoprivrednika 2021. godine

na 823 poljoprivrednika 2023. godine) te nezavršenom niti osnovnom školom (s 262 poljoprivrednika 2021. godine na 211 poljoprivrednika 2023. godine).

Porast broja visokoobrazovanih u poljoprivredi ima značajan i višestruk utjecaj na unapređenje ovog sektora. Visokoobrazovani stručnjaci donose nove ideje, veće znanje i sposobnost za implementaciju inovacija koje mogu promijeniti način na koji se poljoprivreda razvija, kako u pogledu efikasnosti proizvodnje, tako i u kontekstu održivosti i konkurentnosti na globalnom tržištu.

Tablica 7. Dobna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava.

Godina/dob	<41	41-45	46-50	51-55	56-60	61-65	>65
2021.	870	325	354	468	569	602	2.007
2022.	901	315	369	436	574	572	2.028
2023.	942	320	378	418	576	563	2.021

Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR.

Gledajući dobnu strukturu, na području LSŽ prevladavaju poljoprivrednici stariji od 65 godina kojih je 38,73 %, odnosno 2.021 poljoprivrednik te poljoprivrednici između 56 i 60 godina kojih je 576. Navedene dobne skupine, osim što zauzimaju velik udio u strukturi poljoprivrednika, u promatranom razdoblju od 2021. do 2023. godine bilježe porast (Tablica 7).

Međutim, pozitivne promjene vidljive su u porastu broja mladih poljoprivrednika kojih je 2021. godine bilo 870, a 2023. godine 942 poljoprivrednika. Mladih poljoprivrednika na ovom području ima 18,05 % što broji 942 poljoprivrednika, a što je iznad prosjeka EU, ali i iznad prosjeka Hrvatske koji je 2023. godine iznosio 14,29 %.

Tablica 8. Struktura poljoprivrednih gospodarstava po broju članova gospodarstva.

	0 članova	1 član	2 člana	3 člana	4 člana	5 članova	6 članova	7 članova
2021. ¹	2.293	1.191	338	94	20	1	1	0
2022. ²	1.979	1.060	290	76	12	1	0	1
2023. ³	1.941	1.029	258	70	10	1	0	1

Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR.

OPG može i ne mora imati članove, a članovi OPG-a mogu biti punoljetne i poslovno sposobne osobe koje su članovi obiteljskog kućanstva ili članovi obitelji. Najviše poljoprivrednih gospodarstava na području LSŽ u 2023. godini nema niti jednog člana gospodarstva, njih 1.941. Zatim slijede gospodarstva s jednim članom kojih je 1.029 te gospodarstva s dva člana kojih je 258 (Tablica 8).

3.3. Ekonomska veličina poljoprivrednih gospodarstava

Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EVPG) ili standardni ekonomski rezultat (SO) predstavlja ukupnu vrijednost proizvodnje gospodarstva. Ona podrazumijeva sumu svih standardnih ekonomskih rezultata pojedine linije proizvodnje zastupljene na određenom gospodarstvu, a predstavlja novčanu vrijednost proizvodnje poljoprivrednog proizvoda po cijenama koje se ostvaruju na tržištu, ali su pri tome potpore i porezi isključeni (Crnčan A. i sur., 2017). Pojednostavljeno, EVPG

¹ Za 1.257 OPG-ova nema podataka o broju članova gospodarstva.

² Za 1.776 OPG-ova nema podataka o broju članova gospodarstva.

³ Za 1.908 OPG-ova nema podataka o broju članova gospodarstva.

prikazuje vrijednost potencijalnog prihoda koje bi pojedino gospodarstvo moglo ostvariti u jednoj godini iz svoje poljoprivredne proizvodnje (Paraušić i Cvijanović, 2012). Ekonomska veličina računa se s pomoću tabličnog kalkulatora - EVPG kalkulatora koji predstavlja koristan alat poljoprivrednicima i (budućim) korisnicima pojedinih intervencija Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027., a putem kojeg svaki poljoprivredni proizvođač može izračunati veličinu svog poljoprivrednog gospodarstva (PG) što je često tražen termin kada je riječ o apliciranju na pojedine intervencije.

U diplomskom radu objavljenom na stranici Repozitorija Agronomskog fakulteta u Zagrebu 2022. godine, obrađen je podatak o ekonomskoj veličini poljoprivrednih gospodarstava na području jedinica lokalne samouprave LSŽ. Zbog zanimljivosti dobivenih rezultata, navedeni podaci objavljeni su u ovom Izvješću.

Tablica 9. Standardni ekonomski rezultat po jedinicama lokalne samouprave LSŽ 2021. godine.

Naselje	SO (EUR)	SO/PG (EUR)
Brinje	4.160.814,55	7.223,64
Donji Lapac	1.623.493,03	7.280,24
Gospić	7.733.059,26	5.912,12
Karlobag	685.600,06	16.323,81
Lovinac	1.302.817,32	7.487,46
Novalja	822.191,56	3.186,79
Otočac	4.273.353,34	3.652,44
Perušić	2.805.368,21	7.102,20
Plitvička Jezera	2.100.699,97	7.218,90
Senj	976.871,55	4.284,52
Udbina	6.750.484,80	20.518,19
Vrhovine	1.154.691,20	5.891,28

Izvor: Diplomski rad, Repozitorij Agronomskog fakulteta u Zagrebu, 2022.

Iz izračuna standardnog ekonomskog rezultata za 2021. (posljednji dostupni podaci) vidljivo je kako Grad Gospić ima najveću ekonomsku veličinu poljoprivrednih gospodarstava od 7.733.059,23 EUR. Nešto manju ekonomsku veličinu ima Općina Udbina s ukupno 6.750.484,80 EUR, zatim slijedi Grad Otočac s ekonomskom veličinom od 4.273.353,34 EUR te Općina Brinje s 4.160.814,55 EUR (Tablica x.). Iz Tablice 11. vidljivo je kako najmanji standardni ekonomski rezultat ostvaruju Grad Novalja s 822.191,56 EUR i Općina Karlobag sa 685.600,06 EUR.

Vrijednost standardnog ekonomskog rezultata jedinica lokalne samouprave (u daljnjem tekstu: JLS) LSŽ-a podijeljena je s brojem upisanih poljoprivrednih gospodarstava toga područja kako bi se dobiveni rezultati mogli uspoređivati. Dijeljenjem ukupnog SO-a s brojem upisanih gospodarstava, dobivene su prosječne vrijednosti ekonomske veličine PG-ova (Tablica 9). Prema tome, najveći standardni ekonomski rezultat po poljoprivrednom gospodarstvu ima Općina Udbina s 20.518,19 EUR. Slijedi je Općina Karlobag koja, iako ima najmanji ukupni SO, ima drugi najveći SO/PG, a iznosi 16.323,81 EUR. Nadalje slijede općine Lovinac sa 7.487,46 EUR/PG, Donji Lapac sa 7.280,24 EUR/PG, Brinje sa 7.223,64 EUR/PG, Plitvička Jezera sa 7.218,90 EUR/PG i Perušić sa 7.102,20 EUR/PG. Grad Gospić, kao JLS s najvećim standardnim ekonomskim rezultatom, ima SO/PG 5.912,12 EUR, a slijede ga i ostala tri Grada Senj (4.284,52 EUR/PG), Otočac (3.652,44 EUR/PG) i Novalja (3.186,79 EUR/PG) kao JLS-ovi s najmanjim standardnim ekonomskim rezultatom po poljoprivrednom gospodarstvu.

4. Analiza po sektorima proizvodnje

Poljoprivredna proizvodnja po prirodi i porijeklu proizvoda dijeli se na:

- Biljnu proizvodnju
- Stočarsku proizvodnju

4.1. Biljna proizvodnja

Tablica 10. Popis po kulturama biljne proizvodnje.

Kultura	2021.		2022.		2023.	
	Površina, ha	Udio, %	Površina, ha	Udio, %	Površina, ha	Udio, %
Krmno bilje	6.296,04	12,52	6.222,38	12,05	5.729,15	11,05
Krški pašnjak	26.133,43	51,99	27.558,57	53,36	27.941,58	53,89
Livade	13.681,29	27,22	13.759,06	26,64	14.439,62	27,85
Maslina	121,93	0,24	103,52	0,20	99,55	0,19
Obilježja krajobraza	18,62	0,04	157,65	0,31	61,89	0,12
Plemenita vinova loza	8,37	0,02	7,44	0,01	7,25	0,01
Povrće	520,60	1,04	516,39	1,00	476,23	0,92
Ugar	156,71	0,31	131,61	0,25	117,00	0,23
Voćne vrste	728,81	1,45	732,82	1,42	719,69	1,39
Žitarice	2.593,94	5,16	2.440,26	4,73	2.249,21	4,34
Ostalo	10,95	0,02	12,03	0,02	9,65	0,02
Ukupno	50.270,69	100,00	51.641,74	100,00	51.850,82	100,00

Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR, ISAP-Zahtjevi za poticaj po proizvodnoj površini/skupini.

Prema popisu kultura iz Tablice 10., vidljivo je da najveći udio poljoprivrednih površina na području LSŽ-a odlazi na krški pašnjak čija površina od 27.941,58 hektara čini udio od 53,89 % u ukupnim površinama. Sljedeća najveća kultura po broju površina su livade koje s 14.439,62 hektara čine udio u ukupnim površinama od 27,85%, nakon čega slijede žitarice s 2.249,21 hektar te voćne vrste sa 719,69 hektara i povrće s 476,23 hektara.

U promatranom razdoblju, površina krških pašnjaka bilježila je rast što je vidljivo iz porasta udjela tih površina s 51,99 % koliko je iznosila 2021. godine na 53,89 % 2023. godine. Osim krških pašnjaka, kulture čije površine bilježe rast u promatranom razdoblju su livade, dok ostale kulture u navedenom razdoblju bilježe smanjenje broja površina.

4.1.1. Žitarice

Tablica 11. Proizvodnja žitarica.

Žitarice	2021.		2022.		2023.	
	Površina, ha	Broj PG	Površina, ha	Broj PG	Površina, ha	Broj PG
Heljda	14,49	36	18,04	33	10,69	21
Ječam	443,54	1.028	405,00	952	348,38	887
Kukuruz	513,59	417	470,65	416	443,84	460
Pravi pir	97,86	36	66,94	34	45,10	35
Proso	38,15	92	23,91	62	27,56	66
Pšenica	217,89	766	215,56	766	226,90	817
Raž	103,96	83	103,35	62	127,55	68
Sirak	0,13	1	-	-	-	-
Tritikale	434,32	680	450,84	604	438,44	607
Zob	730,01	1.292	685,98	1.162	580,76	1.123
Ukupno	2.593,94	4.431	2.440,26	4.091	2.249,21	4.084

Izvor: obrada Upravnog odjela za poljoprivredu i turizam prema APPRRR, ISAP-Zahtjevi za poticaj po proizvodnoj površini/skupini.

Glede uzgoja žitarica, najveći broj poljoprivrednih gospodarstava na području LSŽ-a bavi se uzgojem zobi (njih 1.123) na površini od 580,76 hektara što čini i najzastupljeniju kulturu u udjelu površina pod žitaricama 2023. godine. Sljedeća najzastupljenija žitarica u 2023. godini bio je kukuruz na površini od 443,84 hektara te tritikale na površini od 438,44 hektara. Žitarice s najmanjim udjelom površina su pravi pir s površinom od 45,10 hektara, zatim proso s 27,56 hektara te heljda s 10,69 hektara.

Promatrajući navedene žitarice tijekom razdoblja od 2021. do 2023. godine, vidljiv je pad u broju površina pod gotovo svim žitaricama, osim pšenice čija površina bilježi lagani rast u odnosu na 2021. godinu (s 217,89 na 226,90 ha ili za 3,98 %) kao i raž (sa 103,96 na 127,55 ha) te tritikale (s 434,32 na 438,44 ha).

4.1.2. Povrće

LSŽ ima raznovrsnu poljoprivrednu proizvodnju i može se reći da se uspješno uzgajaju različite povrtno-kulturne. Uzgojem povrća bave se mala obiteljska gospodarstva (OPG) koji proizvode pretežito za vlastite potrebe te je njihov tržišni udio vrlo mali.

Tablica 12. Proizvodnja povrća.

Povrće	2021.		2022.		2023.	
	Površina, ha	Broj PG	Površina, ha	Broj PG	Površina, ha	Broj PG
Batat	0,54	1	0,10	1	0,08	1
Blitva	0,06	2	0,23	2	0,06	1
Bundeva	2,90	16	1,81	13	2,50	11
Češnjak	3,00	31	3,45	42	3,98	45
Grah	16,51	122	19,82	124	17,26	122
Koraba	0,02	1	0,07	1	0,19	1
Krumpir	356,70	1.662	348,11	1.620	322,42	1.552
Kupus	9,03	27	9,05	27	10,00	35
Luk	1,91	11	3,57	19	4,06	24
Miješane povrtno-kulturne	126,59	1.456	122,37	1.428	112,96	1.406
Postrna repa	0,19	2	0,25	2	0,18	2
Rajčica	0,83	1	0,06	1	0,22	1
Tikva, tikvice	1,25	17	2,22	19	1,74	19
Ostalo povrće	1,07	3	5,07	12	0,59	4
Ukupno	520,60	3.352	516,18	3.311	476,23	3.224

Izvor: APPRRR, ISAP-Zahtjevi za poticaj po proizvodnoj površini/skupini.

Prema podacima koji su vidljivi u Tablici 12., na području LSŽ najzastupljenije povrće u proizvodnji je krumpir. Prema podacima iz 2023. godine krumpir zauzima površinu od 322,42 hektara, odnosno 67,70 % ukupne površine povrća, a broji i najveći broj poljoprivrednih gospodarstava, njih 1.552. Krumpir je, zbog svoje prepoznatljivosti na tržištu i kvalitete, zaštićen oznakom zemljopisnog podrijetla.

Nadalje slijede miješane povrtno-kulturne kojih je, nakon krumpira najviše, a 2023. godine zauzima površinu od 112,96 hektara.

Gledajući promatrano razdoblje od 2021. do 2023. godine, vidljiv je pad proizvodnje povrća kao i pad broja površina pod povrćem i to s 520,60 hektara na 476,23 hektara ili za 8,53 % te se je smanjio broj poljoprivrednih gospodarstava koji se bave proizvodnjom povrća s 3.352 na 3.224 gospodarstva ili za 3,82 %.

4.1.3. Voćarstvo

Unatoč svojem zemljopisnom položaju i prevladavajućoj kontinentalnoj klimi, LSŽ je u strukturi biljne proizvodnje značajan proizvođač voća, a osobito šljive. Opća karakteristika dosadašnje proizvodnje je proizvodnja voća za vlastite potrebe, dok se malo voća plasira na tržište.

Tablica 13. Proizvodnja voćnih vrsta.

Voćne vrste	2021.		2022.		2023.	
	Površina, ha	Broj PG	Površina, ha	Broj PG	Površina, ha	Broj PG
Aronija	8,16	23	8,79	24	9,15	24
Borovnica	2,44	5	2,62	6	2,61	6
Drijenak	3,70	4	7,33	7	7,00	5
Jabuka	4,90	17	4,36	16	4,10	13
Jagoda	1,25	8	0,77	11	0,20	2
Kruška	2,25	13	2,46	12	3,01	13
Kupina	0,67	6	0,54	4	0,71	5
Lijeska	29,80	32	32,62	33	31,00	35
Malina	3,68	19	3,50	17	3,14	14
Mandarina	0,34	1	0,34	1	0,34	1
Miješani nasad voćnih vrsta	183,81	809	202,41	879	215,54	957
Orah	11,87	19	13,43	18	16,73	25
Ribiz	0,84	2	0,81	2	0,82	2
Šipak	1,55	4	0,30	1	0,13	2
Šljiva	467,03	1.688	446,87	1.635	424,57	1.580
Trešnja	1,60	3	0,74	3	0,30	1
Ostalo	4,92	7,00	4,93	8	0,34	4,00
Ukupno	728,81	2.660	732,82	2.677	719,69	2.689

Izvor: obrada Upravnog odjel za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR.

Prema podacima prikazanim u Tablici 13., vidljiva su neznatna variranja tijekom tri godine u broju PG-a koja su prijavljena kao proizvođači voća. Tako je u 2023. godini prijavljeno 719,69 ha površina te 2.689 poljoprivrednih gospodarstava u voćarskoj proizvodnji. Gotovo 90 % površina zauzima proizvodnja šljiva i miješani nasad voćnih vrsta. Najviše površina zauzima proizvodnja šljiva koja je 2023. godine iznosila 424,57 ha, a broji 1.580 poljoprivrednih gospodarstava, nakon čega su najzastupljeniji miješani nasadi voćnih vrsta s površinom od 215,54 hektara, odnosno 957 poljoprivrednih gospodarstava.

4.2. Stočarska proizvodnja

Tablica 14. Brojno stanje domaćih životinja.

Ličko-senjska županija		2021.	2022.	2023.
GOVEDA	Broj gospodarstava	1.443	1.401	1.371
	Ukupan broj životinja	21.086	21.445	22.924
KONJI	Broj gospodarstava	285	325	364
	Ukupan broj životinja	2.185	2.792	3.344
MAGARCI	Broj gospodarstava	68	76	86
	Ukupan broj životinja	368	439	496
SVINJE	Broj gospodarstava	592	110	413
	Ukupan broj životinja	3.082	926	2.787
OVCE	Broj gospodarstava	1.888	1.846	1.792
	Ukupan broj životinja	82.213	73.614	69.688
KOZE	Broj gospodarstava	195	170	167
	Ukupan broj životinja	2.725	2.204	2.298

Izvor: Jedinstveni registar domaćih životinja (JRDŽ).

Izveštaj Ministarstva poljoprivrede sadrži prikaz podataka o broju domaćih životinja upisanih u Jedinstveni registar držanih životinja, a pokazuje trenutno brojno stanje goveda, konja, magaraca, svinja, ovaca i koza u LSŽ. Promatrajući razdoblje od 2021. do 2023. godine, vidljiv je pad u broju grla svinja kojih je 2021. bilo 3.082, dok je 2023. godine taj broj iznosio 2.787. Bilježi se i pad broja ovaca kojih je 2021. godine bilo 82.213, a 2023. godine 69.688 te koza s 2.725 grla 2021. godine na 2.298 grla 2023. godine.

Rast u broju grla bilježe goveda čiji broj 2023. godine iznosi 22.924 grla, dok ih je 2021. bilo 21.086. Osim broja goveda, kroz navedeni period bilježi se i rast broja konja s 285 grla 2021. godine na 364 grla 2023. godine te rast broja magaraca sa 68 grla 2021. godine na 86 grla 2023. godine (Tablica 14).

4.2.1. Govedarstvo

Tablica 15. Broj goveda, krava i kontrola mliječnosti.

	Goveda		Krave		Kontrola mliječnosti	
	Grla	Posjednici	Grla	Posjednici	Krave	Posjednici
2021.						
Ličko-senjska	23.070	1.879	10.116	1.514	1.225	109
RH	486.190	28.693	153.352	19.823	77.875	3.565
2022.						
Ličko-senjska	22.448	1.813	10.320	1.443	1.230	102
RH	443.057	23.271	140.566	16.537	71.642	3.179
2023.						
Ličko-senjska	23.946	1.787	10.914	1.438	1.206	109
RH	445.015	21.799	136.585	15.389	68.384	2.990

Izvor: HAPIH.

Tablica 15. prikazuje broj posjednika i broj grla goveda i krava te broj krava u kontroli mliječnosti na području LSŽ u razdoblju od 2021. do 2023. godine iz koje je vidljivo kako broj goveda kroz navedeno razdoblje pada s 23.070 grla koliko je bilo 2021. godine na 22.448 grla 2022. godine, dok u 2023. godini bilježe rast na 23.946 grla. Broj krava u istom razdoblju bilježi blagi porast s 10.116 grla 2021. godine na 10.914 grla 2023. godine., dok broj krava u kontroli mliječnosti u promatranom razdoblju bilježi blagi pad s 1.225 krava 2021. godine na 1.206 krava 2023. godine (Tablica 15).

Tablica 16. Broj i udjeli pasminskih skupina krava.

	Sve	Mliječne i kombinirane*	Mesne**	Izvorne	Križanci
2021.					
Ličko-senjska	10.116	5.217	1.896	1.442	1.561
RH	153.352	124.697	10.259	4.081	14.315
%	7%	4%	18%	35%	11%
2022.					
Ličko-senjska	10.320	5.981	2.564	1.775	-
RH	140.566	120.330	15.473	4.763	-
%	7%	5%	17%	37%	-
2023.					
Ličko-senjska	10.914	6.028	2.772	2.114	-
RH	136.585	113.865	17.089	5.631	-
%	8%	5%	16%	38%	-

*uključuju križanca za proizvodnju mesa i mlijeka

**mesnim pasminama pridruženi su križanac s mesnom pasminom i križanac mesnih pasmina

Izvor: HAPIH.

Pasminske skupine krava na području LSŽ-a (Tablica 16.) podijeljene su na mliječne i kombinirane koje uključuju i križanca za proizvodnju mesa i mlijeka, nadalje mesne kojima su pridruženi i križanac s mesnom pasminom te križanac mesnih pasmina, zatim izvorne skupine krava te križanci. Iz Tablice 16. vidljivo je kako je na području LSŽ-a u 2023. godini najviše bilo mliječnih i kombiniranih krava, njih 6.026,

zatim slijede mesne pasmine kojih je u istoj godini bilo 2.772 te izvorne pasmine s 2.114 grla. Gledajući navedene pasminske skupine krava, u promatranom razdoblju broj mliječnih i kombiniranih krava bilježi pad, dok broj mesnih i izvornih pasmina raste.

Tablica 17. Broj grla i posjednika mliječnih i kombiniranih krava.

	Simentalska			Holstein			Smeđa		
	Sve	KM/MR		Sve	KM/MR		Sve	KM/MR	
	Krave	Posjednici	Krave	Krave	Posjednici	Krave	Krave	Posjednici	Krave
2021.									
Ličko-senjska	4.095	104	739	345	40	198	651	40	111
RH	88.056	3.445	44.771	32.994	1.237	30.180	3.170	281	1.413
2022.									
Ličko-senjska	3.888	99	707	304	34	165	502	35	97
RH	76.660	3.082	40.325	30.336	968	28.531	2.623	246	1.193
2023.									
Ličko-senjska	3.972	107	806	280	31	147	430	34	83
RH	71.990	2.900	38.390	29.240	845	27.552	2.019	190	770

*KM - stada i krave u kontroli mliječnosti / MR - Milk recorded herds and cows.

Izvor: HAPIH.

Tablica 17. prikazuje broj grla, posjednika i broj krava u kontroli mliječnosti po pasminama krava, iz čega je vidljivo kako 2021. najviše ime simentalske pasmine s 3.972 grla. Gledajući razdoblje od 2021. do 2023. godine, broj grla simentalske pasmine padao je s 4.095 grla 2021. godine na 3.972 grla 2023. godine. U navedenom razdoblju u padu je i broj krava smeđe pasmine sa 651 grla na 430 grla 2023. godine te pasmine holstein s 345 krava 2021. godine na 280 krava 2023. godine.

Tablica 18. Broj i udjeli mesnih pasmina krava.

Godina		Charolais		Hereford		Angus		Limousin		Salers	
		Posjednici	Krave	Posjednici	Krave	Posjednici	Krave	Posjednici	Krave	Posjednici	Krave
2021.	Ličko-senjska županija	18	91	16	80	40	373	39	371	36	646
	RH	213	2.039	123	976	223	3.006	216	1.901	104	1.431
	Udio, %	8%	4%	13%	8%	18%	12%	18%	20%	35%	45%
2022.	Ličko-senjska županija	22	132	17	76	45	358	46	439	41	733
	RH	224	2.075	135	941	251	2.989	256	2.309	127	1.678
	Udio, %	10%	6%	13%	8%	18%	12%	18%	19%	32%	44%
2023.	Ličko-senjska županija	25	140	21	67	47	408	50	457	42	733
	RH	236	2.266	145	921	279	3.121	298	2.627	143	1.670
	Udio, %	11%	6%	14%	7%	17%	13%	17%	17%	29%	44%

Izvor: HAPIH.

Od mesnih pasmina goveda, 2023. godine najzastupljenija je pasmina salers s 733 krave, koja bilježi rast u broju grla u odnosu na 2021. kada je pasmina salers brojila 646 krava. Nakon pasmine salers, po zastupljenosti grla slijedi pasmina limousin čiji broj grla 2023. iznosi 457 što je za 86 grla više u odnosu na 2021. godinu kada je navedene pasmine bilo 371 grlo. Treća najzastupljenija je pasmina angus koja broji 408 grla 2023. godine, a bilježi rast za 35 grla u odnosu na 2021. godinu kada su bile 373 krave navedene pasmine. Najmanje grla mesne pasmine je hereford čiji je broj grla 2021. godine iznosio 80 krava, dok ih je 2023. godine 67 grla.

U navedenom razdoblju pasmine koje bilježe porast broja krava su salers, limousin, angus i charolais, dok samo broj grla pasmine hereford u navedenom razdoblju bilježi pad (Tablica 18).

Tablica 19. Broj i udjeli izvornih pasmina krava.

Godina		Buša			Istarsko govedo			Slavonsko srijemski podolac		
		Posjednici	Krave	Bikovi	Posjednici	Krave	Bikovi	Posjednici	Krave	Bikovi
2021.	Ličko-senjska	105	1.160	89	31	227	15	10	55	3
	RH	247	2.670	222	162	1.117	68	35	294	15
	Udio, %	43%	43%	40%	19%	20%	22%	29%	19%	20%
2022.	Ličko-senjska	126	1.435	109	36	280	16	11	60	3
	RH	305	3.251	254	171	1.188	81	39	324	17
	Udio, %	41%	44%	43%	21%	24%	20%	28%	19%	18%
2023.	Ličko-senjska	162	1.715	127	43	341	20	11	58	3
	RH	380	4.033	318	171	1.263	91	44	335	20
	Udio, %	43%	43%	40%	25%	27%	22%	25%	17%	15%

Izvor: HAPIH.

Prema Tablici 19., izvorne pasmine goveda na području LSŽ-a su buša, istarsko govedo i slavonsko srijemski podolac. Najveći broj je pasmine buša koje 2021. godine na području LSŽ-a ima 1.160 krava te 89 bikova, dok 2023. godine ista pasmina broji 1.715. krava i 127 bikova. Zatim slijedi istarsko govedo koje u promatranom razdoblju bilježi rast s 227 krava i 15 bikova 2021. godine na 341 kravu i 20 bikova 2023. godine. Najmanje je krava slavonsko srijemskog podolca, 2021. godine njih 55 te 3 bika, dok u 2023. godini broji 58 krava i 3 bika.

Zanimljivo je da udjeli goveda izvornih pasmina na području LSŽ-a čine značajan udio u broju grla izvornih pasmina u RH. Tako se na području LSŽ-a nalazi 43 % ukupnog broja krava buša u RH te 40 % bikova iste pasmine, a velik udio odnosi i pasmina istarskog goveda (27 % krava, 22 % bikova) te slavonsko srijemski podolac (17 % krava te 15 % bikova).

4.2.2. Ovčarstvo i kozarstvo

Tablica 20. Broj gospodarstava i grla ovaca i koza.

	Ovce		Koze	
	Gospodarstva	Grla	Gospodarstva	Grla
2021.				
Ličko-senjska županija	1.926	72.643	195	2.328
RH	19.465	606.172	5.080	71.872
2022.				
Ličko-senjska županija	1.881	65.781	170	1.970
RH	18.663	553.673	4.637	65.227
2023.				
Ličko-senjska županija	1.830	61.516	167	1.977
RH	18.258	514.234	4.513	62.748

Izvor: HAPIH

Na području LSŽ-a po broju stoke, najviše je ovaca. Iz Tablice 20. vidljivo je da su 2021. godine bila 72.643 grla ovaca. Koza je iste godine bilo 2.328 grla. Usporedno s 2023. godinom, broj ovaca je u padu i u navedenoj godini broji 61.516 grla, dok je koza iste godine bilo 1.977 grla.

Tablica 21. Pregled pasminskog sastava ovaca.

	Pramenka	Lička pramenka	Paška ovca	Dalmatinska pramenka	Njemački merino	Solčavsko jezerska	Ostale pasmine
2021.	3.216	58.473	5.965	186	110	645	2.240
2022.	2.952	53.044	5.869	309	83	683	1.890
2023.	3.055	49.556	5.543	176	98	655	2.333

Izvor: HAPIH

Gledajući broj ovaca po pasminama, iz Tablice 21. vidljivo je kako najviše ima ličke pramenke, zatim paške ovce i pramenke, dok je najmanje njemačkog merina. Broj grla ličke pramenke padao je u promatranom razdoblju s 58.473 grla koliko je iznosio 2021. godine na 49.556 grla 2023. godine. Gotovo sve pasmine osim solčavsko jezerske ovce bilježe pad u broju grla u promatranom razdoblju.

Tablica 22. Pregled pasminskog sastava koza.

	Hrvatska šarena koza	Alpina	Sanska	Hrvatska bijela koza	Burska	Ostale pasmine
2021.	990	776	329	146	73	14
2022.	931	605	242	95	83	14
2023.	923	593	211	123	112	15

Izvor: HAPIH

Pasminske vrste koza zastupljene u LSŽ su hrvatska šarena koza, alpina, sanska, hrvatska bijela koza, burska te ostale pasmine. Najviše je hrvatske šarene koze koja broji 990 grla 2021. godine. Iste godine pasmine alpina bilo je nešto manje, 776 grla, dok je sanske koze bilo 329 grla. Najmanji broj grla 2021. godine bilježe ostale pasmine kojih je bilo 14. Uspoređujući s 2023. godinom, broj koza svih pasmina bilježi pad.

4.2.3. Uzgoj kopitara

Tablica 23. Broj registriranih aktivnih kopitara.

Godina	Konji	Magarci	Mule	Ukupno
2021.	2.186	368	1	2.555
2022.	2.793	439	1	3.233
2023.	3.344	496	1	3.841

Izvor: HAPIH

Iz Tablice 23. vidljivo je kako broj kopitara u LSŽ 2021. godine iznosi 2.555 grla. Zastupljeni kopitari u LSŽ su konji kojih je 2021. godine bilo 2.186, zatim magarci sa 368 grla, nakon čega slijede mule koja na ovom području broji samo jedno grlo. Usporedno s 2023. godinom, ukupan broj kopitara bilježi porast na 3.841 grlo. U promatranom razdoblju broj konja porastao je na 3.344 grla, a magaraca na 496.

Tablica 24. Broj grla, vlasnika i posjednika kopitara.

Godina		Hrvatski hladnokrvnjak	Hrvatski posavac	Lipicanac	Istarski magarac	Primorsko-dinarski magarac	Sjeverno-jadranski magarac
2021.	Grla	1.626	180	5	13	291	19
	Vlasnici	183	24	4	5	46	8
	Posjednici	183	27	4	5	47	8
2022.	Grla	2.129	240	11	25	320	30
	Vlasnici	215	31	6	7	55	25
	Posjednici	216	34	6	7	56	25
2023.	Grla	2.562	340	12	35	357	31
	Vlasnici	253	39	7	9	65	7
	Posjednici	254	42	7	9	66	7

Izvor: HAPIH

Iz Tablice 27. vidljivo je kako najveći broj grla broji hrvatski hladnokrvnjak čiji je broj narastao s 1.626 grla koliko je iznosio 2021. godine, na 2.562 grla koliko iznosi 2023. godine. Sljedeći po zastupljenosti je primorsko-dinarski magarac s 357 grla 2023. godine što je za 66 grla više nego 2021. godine. Najmanje grla broje lipicanci sa samo 5 grla koliko ih je bilo 2021. godine, dok ih je 2023. godine bilo 12.

5. Ekološka poljoprivreda

Ekološka poljoprivreda postaje sve zastupljenija u proizvodnji hrane na području LSŽ. S obzirom da Europska unija sufinancira takav način proizvodnje, na području LSŽ raste interes na prijelaz na ekološku proizvodnju hrane.

Tablica 25. Površina ekološkog korištenoga poljoprivrednog zemljišta po kategorijama, ha.

Ličko-senjska županija		U prijelaznom razdoblju	Završeno prijelazno razdoblje	Ukupno
2021.	1. Korištena poljoprivredna površina (2 + 3 + 4)	9.342	12.473	21.815
	2. Oranice i vrtovi	396	1.606	2.002
	3. Trajni travnjaci	8.903	10.812	19.715
	4. Trajni nasadi	43	55	98
2022.	1. Korištena poljoprivredna površina (2 + 3 + 4)	9.919	15.279	25.198
	2. Oranice i vrtovi	351	1.696	2.047
	3. Trajni travnjaci	9.524	13.522	23.046
	4. Trajni nasadi	44	61	105
2023.	1. Korištena poljoprivredna površina (2 + 3 + 4)	5.746	18.216	23.962
	2. Oranice i vrtovi	306	1.644	1.950
	3. Trajni travnjaci	5.395	16.501	21.896
	4. Trajni nasadi	45	71	116

Izvor: DZS.

Iz Tablice 25. koja prikazuje površine ekološki korištenog poljoprivrednog zemljišta u razdoblju od 2021. do 2023. godine, vidljivo je kako su iste u porastu te 2023. godine iznose 23.962 hektara, što je za 2.147 hektara više u odnosu na 2021. godinu kada je istih površina bilo 21.815 hektara. Najviše površina pripada kategoriji trajni travnjaci koji u 2023. godini ukupno broje 21.896 hektara, dok ih je u 2021. godini bilo 19.715 hektara. Zatim slijede oranice i vrtovi čija površina bilježi blagi pad u odnosu na 2021. godinu, odnosno smanjenje za 52 hektara i u 2023. godini iznosi 1.950 hektara, dok je najmanje trajnih nasada koji, unatoč tome, u 2023. godini bilježe mali porast i iznose 116 hektara.

Tablica 26. Broj poljoprivrednih gospodarstava u ekološkoj proizvodnji i površine ekološki uzgojenih kultura.

Kultura	2021.		2022.		2023.	
	Površina, ha	Broj PG-a	Površina, ha	Broj PG-a	Površina, ha	Broj PG-a
Krmno bilje	1.479,39	291	1.581,94	326	1.598,32	366
Krški pašnjak	15.777,22	327	18.180,57	336	18.547,88	369
Livade	3.119,12	307	3.554,61	334	3.749,62	363
Ljekovito bilje	7,21	7	5,12	8	2,02	9
Maslina	3,46	4	3,46	4	2,97	3
Ostalo industrijsko bilje			0,94	1		
Povrće	7,14	25	9,64	39	9,62	38
Voćne vrste	85,94	169	108,09	216	108,16	221
Žitarice	198,45	90	240,20	78	207,85	91
Ukupno	20.677,93	1.220	23.684,58	1.342	24.226,45	1.460

Izvor: obrada Upravnoj odjela za poljoprivredu i turizam prema podacima APPRRR – ISAP Zahtjevi za poticaj po proizvodnoj površini.

Iz Tablice 26. vidljivo je kako ukupan broj površina ekološki uzgojenih kultura bilježi porast u promatranom razdoblju. Kulture koje bilježe porast površina su krmno bilje, krški pašnjak, livade, povrće, voćne vrste te žitarice, dok površina ekološki uzgojenog ljekovitog bilja i maslina bilježi pad. Gledajući vrstu kultura na ekološkim površinama vidljivo je kako je na području LSŽ-a najviše krških pašnjaka kojih je 2021. godine bilo 15.777,22 hektara, dok u 2023. godini bilježi porast na 18.547,88 hektara. Zatim slijede livade čiji se broj površina u promatranom razdoblju povećao s 3.119,12 hektara na 3.749,62 hektara koliko iznosi 2023. godine. Najmanje površina u 2023. godini je pod povrćem (njih 9,62 ha), maslinama (njih 2,97 ha) te ljekovitim biljem (njih 2,02 ha).

Tablica 27. Broj ekološki uzgojenih grla stoke.

Vrsta stoke	2021.	2022.	2023.
Goveda	8.899	10.912	11.968
Svinje	z	z	z
Ovce	20.571	21.125	17.301
Koze	471	213	478
Perad	z	z	z
Kopitari	975	1502	1.779
Pčelinje zajednice	110	z	z
Ukupno	31.026	33.752	31.526

*z – podatak nije objavljen zbog povjerljivosti

Izvor: Državni zavod za statistiku

U LSŽ sve popularniji postaje ekološki uzgoj grla stoke. U razdoblju od 2021. do 2023. godine, ukupan broj ekološki uzgojene stoke porastao je s 31.026 na 31.526 grla. Najviše ekoloških grla u 2023. godini čine ovce koje broje 17.301 grlo što je u odnosu na 2021. godinu smanjene za 3.270 grla, zatim slijede goveda s 11.968 grla što je u odnosu na 2021. godinu povećanje za 3.069 grla, dok je najmanje koza koje broje 478 grla što predstavlja neznatno povećanje u odnosu na 2021. godinu, ali je povećanje u odnosu na 2022. godinu u iznosu od 265 grla ili 55,44 %.

6. Mljekarstvo

Tablica 28. Količina isporučenog mlijeka (kravlje, ovčje, kozje)

	2021.	2022.	2023.
Količina isporučenog kravljeg mlijeka (kg)	3.246.866	2.646.479	2.578.419
Broj proizvođača kravljeg mlijeka	227	179	156
Količina isporučenog ovčjeg mlijeka (kg)	382.952	220.751	131.463
Broj proizvođača ovčjeg mlijeka	41	37	28
Količina isporučenog kozjeg mlijeka (kg)	1.557	0	0
Broj proizvođača kozjeg mlijeka	4	0	0

Izvor: DZS, obrada Upravni odjel za poljoprivredu i turizam

Količina isporučenog mlijeka na području LSŽ u promatranom razdoblju bilježi pad, što nije samo slučaj s ovom županijom, već i problem cijele Hrvatske. Događa se povećanje broja izvornih i mesnih pasmina nauštrb mljekarstva i broja mliječnih goveda. Sukladno tome, Tablica 28. prikazuje pad količina isporučenog kravljeg, ovčjeg i kozjeg mlijeka.

Smanjenje broja grla u mliječnom sektoru, a sukladno tome i smanjenje količine isporučenog mlijeka uzrokovalo je problem otkupa mlijeka s područja LSŽ, budući da kompanije koje otkupljuju mlijeko više nisu vidjele dovoljnu korist te su odustale od prikupljanja mlijeka s ovog područja.

Županija Ličko-senjska uvidjela je spomenuti problem te od 2021. godine, uz pomoć resornog Ministarstva financira trošak prikupljanja mlijeka kako bi spasila mljekarski sektor na ovim prostorima te omogućila lokalnim OPG-ovcima otkup mlijeka, a za navedeno je Županija Ličko-senjska 2023. godine izdvojila više od 130 tisuća eura o čemu će više riječi biti u sljedećem poglavlju analize poticajnih mjera (Tablica 31).

7. Analiza poticajnih mjera

7.1. EU i državne potpore

Tablica 29. Ukupan iznos potpore za razdoblje od 16.10.2020. do 15.10.2023. na području LSŽ.

2021.		
Ukupan iznos potpore u EUR	Iznos EU potpore u EUR	Iznos HR potpore u EUR
37.838.548,97 €	31.665.372,46 €	6.173.176,51 €
2022.		
40.092.043,79 €	35.035.592,16 €	5.056.451,63 €
2023.		
46.700.536,23 €	41.893.084,58 €	4.807.451,65 €

Izvor: APPRRR

Ukupan iznos potpore u 2021. godini, iznosio je 37.838.548,97 EUR, od čega se većinski dio odnosi na iznos EU potpore te iznosi 31.665.372,46 EUR, dok se ostatak od 6.173.176,51 EUR odnosi na iznos potpore RH. Ako se usporedi s 2022. godinom, vidljiv je rast te ukupan iznos potpore u toj godini iznosi 40.092.043,79 EUR, od čega je 35.035.592,16 EUR iznos EU potpore te 5.056.451,63 EUR iznos HR potpore. U 2023. godini također je prisutan rast te ukupan iznos potpore iznosi 46.700.536,23 EUR, od čega je 41.893.084,58 EUR iznos EU potpore te 4.807.451,65 EUR je iznos HR potpore (Tablica 29).

7.2. Županijske potpore

Tablica 30. Isplaćene potpore na području LSŽ u razdoblju 2021. - 2023.

2021.		
Broj korisnika	Iznos potpore	EUR/korisniku
46	124.894,21	2.715,09
2022.		
Broj korisnika	Iznos potpore	EUR/korisniku
75	179.330,71	2.391,08
2023.		
Broj korisnika	Iznos potpore	EUR/korisniku
36	199.185,11	5.532,92

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu i turizam

Osim državnih potpora u poljoprivredi, na području LSŽ-a poljoprivrednici su ostvarili potpore u poljoprivredi koje je dodjeljivala ova Županija. Iznos županijskih potpora u 2021. godini iznosio je 124.894,21 EUR što predstavlja 2.715,09 EUR po korisniku potpore. U promatranom razdoblju iznos dodijeljene potpore bilježi rast te 2023. godine iznosi 199.185,11 EUR, dok se iznos potpore po korisniku više nego udvostručio te iste godine iznosi 5.532,92 EUR (Tablica 30).

Tablica 31. Iznos županijske potpore po Mjerama u 2021.

2021.		
Mjera	Naziv mjere	Iznos potpore
Mjera 1.1.	Sufinanciranje troškova promidžbe, prijevoza stoke, nagrade za pobjednike na natjecanjima i sl.	1.725,40
Mjera 1.3.	Dodjela bespovratne potpore za smanjenje troškova prijevoza mlijeka na području LSŽ	37.932,19
Mjera 2.1.	Potpore male vrijednosti	80.191,66
Mjera 2.2.	Potpore u biljnoj proizvodnji	814,42
Mjera 2.4.	Sufinanciranje troškova nabave muzne opreme	4.230,54
UKUPNO		124.894,21

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu i turizam

Tablica 32. Iznos županijske potpore po Mjerama u 2022.

2022.		
Mjera	Naziv mjere	Iznos potpore
Mjera 1.	Potpore za manifestacije	4.641,05
Mjera 4.	Potpore održavanja proizvodnje mlijeka	92.799,78
Mjera 7	Potpore male vrijednosti	54.256,98
Mjera 9	Potpore za kupovinu uzgojno valjanih grla u stočarstvu	265,45
Mjera 10	Potpore za uzgoj i držanje uzgojno valjanih junica mliječne pasmine	24.713
UKUPNO		176.676,26

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu i turizam

Tablica 33. Iznos županijske potpore po Mjerama u 2023.

2023.		
Mjera	Naziv mjere	Iznos potpore
Mjera 1.	Potpore za manifestacije	2.327,23
Mjera 4.	Potpore održavanja proizvodnje mlijeka	137.779,01
Mjera 7	Potpore razvoju mini mljekara	15.000,00
Mjera 8	Potpore male vrijednosti	44.078,87
UKUPNO		199.185,12

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu i turizam

Od ukupno dodijeljenih 124.894,21 EUR potpore, najveći iznos u 2021. godini dodijeljen je u okviru Mjere 2.1. Potpore male vrijednosti (80.191,66 EUR), zatim slijedi Mjera 1.3. Dodjela bespovratne potpore za smanjenje troškova prijevoza mlijeka na području LSŽ za 2021. godinu (37.932,19 EUR)(Tablica 31). U 2022. godini, najveći iznos potpora dodijeljen je u okviru Mjere 4. Potpora održavanja proizvodnje mlijeka (92.799,78 EUR) te na Mjeru 7. Potpora male vrijednosti (52.256,98 EUR)(Tablica 31). Kao što je prethodno spomenuto, najviše sredstava za potporu poljoprivrednoj proizvodnji, dodijeljeno je 2023. godine te iznosi 199.185,11 EUR, od čega je u okviru Mjere 4. Potpora održavanja proizvodnje mlijeka dodijeljeno 137.779,01 EUR te 44.078,87 EUR za Mjeru 8. Potpora male vrijednosti (Tablica 33).

8. Aktivnosti i programi LSŽ za razvoj poljoprivrede

8.1. Razminiranje

Nakon završetka Domovinskog rata značajne poljoprivredne površine našle su se u minskim područjima ili su ušle u minski sumnjiva područja te kao takve više nisu bile u proizvodnoj funkciji. Takve površine obrastale su šikare i šume, odnosno nisu se obrađivale, već su se napuštale.

Stoga je na području LSŽ-a, u razdoblju od 2016. do 2020. godine kroz Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. godine, kroz tri faze financirano i razminirano ukupno 26.511.141m² poljoprivrednih površina vrijednosti 222 mil. kuna odnosno 29.464.463,47 EUR.

Realizacija ovog projekta dovela je do poboljšanja općih uvjeta za život ljudi, te gospodarskih i socijalnih prilika na ratom pogođenim područjima uz otvaranje novih mogućnosti razvoja ruralnih područja i mogućnosti razvoja infrastrukture.

8.2. Navodnjavanje

Ličko-senjska županija sve se više suočava s klimatskim promjenama i sušim ljetima, što su razlozi zbog kojih se na ovim područjima sve više govori o potrebi navodnjavanja usjeva i voća te je projekt navodnjavanja kao takav ključan za unapređenje poljoprivrede na području LSŽ.

Ličko-senjska županija usvojila je Plan navodnjavanja LSŽ („Županijski glasnik“ broj 5/08) kojim je predviđeno 10 potencijalnih lokacija za navodnjavanje, a to su:

- Novaljsko polje (155 ha)
- Ostrvica (230 ha)
- Ornice (180 ha),
- Hrvatsko polje – Kompolje (730 ha)
- Bobići (145 ha)
- Pazarišno polje (550 ha)
- Lipovo polje (1270 ha)
- Balatin (45 ha)
- Karamanuša (1670)
- Lovinac (1260 ha)

U cilju provedbe usvojenog Plana navodnjavanja planira se izgradnja sustava za navodnjavanje poljoprivrednih površina, kako bi se unaprijedila postojeća poljoprivredna proizvodnja, a prirodni resursi iskorištavali na održiv način. Navodnjavanje je melioracijska mjera koja ima za cilj nadoknaditi nedostatke vode koji se javljaju pri uzgoju poljoprivrednih kultura, a koji su ograničavajući faktor za postizanje njihovog punog biološkog potencijala.

U 2023. godini Ličko-senjska županija kod Hrvatskih voda nominirala je projekte navodnjavanja izrade predinvesticijskih studija za:

- projekt navodnjavanja Krbavskog polja, Općina Udbina,
- projekt navodnjavanja na području polja u Lovincu i
- projekt navodnjavanja Ostrvica i Ornice na području Grada Gospića te
- Reviziju Idejnog projekta navodnjavanja Novaljskog polja, Grad Novalja

Nakon izvršene nominacije Ličko-senjska županija i Hrvatske vode potpisale su Ugovor o sufinanciranju projektne dokumentacije na području LSŽ-a „Program izrade projektne dokumentacije za sustave navodnjavanja na području LSŽ“ za izradu predinvesticijskih studija sustava navodnjavanja na području LSŽ (SN Ostrvica i Ornice , SN Lovinac i SN Krbava). Revizija Idejnog projekta navodnjavanja Novaljskog polja nije prihvaćena za sufinanciranje od strane Hrvatskih voda jer se nije moglo dokazati da će sustav imati bar 70% krajnjih korisnika.

Sredstva za sufinanciranje izrade projektne dokumentacije ugovorena su u iznosu od 49.772,25 eura s PDV-om, s tim da Hrvatske vode sufinanciraju u iznosu od 39.817 EUR, odnosno 80 % sredstava, a Ličko-senjska županija u iznosu od 9.955,25 EUR, odnosno 20 % sredstava.

Ličko-senjska županija provela je otvoreni postupak javne nabave za izradu Predinvesticijskih studija u kojem je kao najpovoljniji ponuditelj izabrana tvrtka VODOPRIVREDNO-PROJEKTI BIRO d.d., Ulica Grada Vukovara 271, 10000 Zagreb, i ELEKTROPROJEKT d.d., Alexandera von Humboldta 4, 10000 Zagreb (u daljnjem tekstu: Odabrani izvršitelj), s kojima je sklopljen Ugovor o izradi Predinvesticijskih studija za SN Ornice i Ostrvica na području Grada Gospića, za SN Lovinac na području Općine Lovinac i za SN Krbava na području Općine Udbine (u daljnjem tekstu: Studija). Odabrani izvršitelj je u ugovorenom roku izradio Predinvesticijske studije kojima je definiran konačan obuhvat područja, pedološke karakteristike područja, analiza postojeće i planirane poljoprivredne proizvodnje, raspoložive količine vode, varijante tehničkih rješenja zahvata, procjena troškova investicije, odabir optimalne varijante i ekonomska opravdanost. Izradom navedenih Predinvesticijskih studija stvoren je preduvjet za pokretanje daljnjih radnji u postupku izgradnje sustava navodnjavanja na predviđenim lokacijama.

Studijom za SN Krbava je predviđen obuhvat od 366 ha, a radi se o okrupnjenim poljoprivrednim površinama koje se uglavnom koriste za proizvodnju krmnog bilja, ratarskih kultura (pšenica ozima i zob) te od povrća kupus. Vodni resursi koji bi se koristili za navodnjavanje je vodotok Krbava.

Konačna površina obuhvata odredit će se nakon provedbe pedoloških istražnih radova.

Studijom za SN Lovinac predviđa se obuhvat od 182 ha, a radi se o okrupnjenim poljoprivrednim površinama koje se uglavnom koriste za proizvodnju krumpira. Vodni resursi koji bi se koristili za navodnjavanje su otvoreni vodotoci na tom području i izvorišne zone uz akumuliranje vode u malu akumulaciju do 1.000.000 m³ vode.

Krajem 2024. godine Ličko-senjska županija uputila je Hrvatskim vodama Zahtjev za sufinanciranje izrade projektne dokumentacije za SN Lovinac i SN Krbava u 2025. godini, procijenjene vrijednosti 400.000,00 EUR te je u listopadu 2024. godine pokrenut otvoreni postupak javne nabave za uslugu izrade projektne dokumentacije za sustav navodnjavanja Lovinac i sustav navodnjavanja Krbava te se krajem 2024. godine očekuje odabir najpovoljnijeg izvoditelja.

9. Zaštićeni proizvodi

LSŽ ima poljoprivredne i prehrambene proizvode, čiji je naziv registriran u Europskoj uniji znakom oznake izvornosti (ZOI) ili znakom oznake zemljopisnog porijekla (ZOZP). Oznakom zaštite štite proizvode od zlouporabe ili oponašanja registriranog naziva, a kupcima se jamči kupnja autentičnog i kontroliranog proizvoda, priznate kvalitete i lokalnog podrijetla.

Osim zaštite proizvoda na razini RH i EU u LSŽ postoji prepoznatljiv certifikat regionalnog sustava kvalitete lokalno proizvedenih proizvoda – Lika Quality.

Tablica 34. Proizvodi zaštićeni oznakama kvalitete

Rbr.	PROIZVOD	VRSTA ZAŠTIĆENE OZNAKE
1	Lički krumpir	ZOZP
2	Lički škripavac	ZOZP
3	Lička janjetina	ZOZP
4.	Paški sir ⁴	ZOI
5	Paška janjetina ⁵	ZOI

Izvor: Upravni odjel za poljoprivredu i turizam

Na području LSŽ zaštićeni poljoprivredni i prehrambeni proizvodi zaštićeni su u dvije vrste europske zaštićene oznake (1) Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla gdje su zaštićeni „Lički krumpir“, „Lički škripavac“ i „Lička janjetina“ te (2) Zaštićena oznaka izvornosti kojom su zaštićeni „Paški sir“ i „Paška janjetina“.

9.1. Proizvodi zaštićeni oznakom zemljopisnog podrijetla (ZOZP)

9.1.1. Lički krumpir

Proces zaštite naziva „Lički krumpir“ započeo je **u srpnju 2011. godine**, kada je Udruga proizvođača Ličkog krumpira podnijela Ministarstvu poljoprivrede zahtjev za registraciju OZP naziva „Lički krumpir“. Ministarstvo poljoprivrede je **u studenom 2011. godine** donijelo Rješenje o registraciji OZP čime je naziv „Lički krumpir“ postao zaštićen u Republici Hrvatskoj. **U lipnju 2014. godine** Ministarstvo poljoprivrede uputilo je Europskoj komisiji zahtjev za registraciju naziva OZP Lički krumpir na razine EU. Nakon procedure na europskoj razinu u Službenom listu EU u rujnu 2015. godine „Lički krumpir“ upisuje se u registar zaštićenih oznaka izvornosti i zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla.

⁴ Zaštićeni proizvod odnosi se na područje Grada Novalje

⁵ Zaštićeni proizvod odnosi se na područje Grada Novalje



Lički krumpir je hrvatski autohtoni proizvod. Specifičnog je brašnog i prhkog okusa radi većeg postotka suhe tvari koji ga čini posebnijim u odnosu na krumpire proizvedene u drugim područjima.

9.1.2. Lički škripavac

Proces zaštite naziva „Lički škripavac“ započeo je u **prosincu 2017. godine**, kada je Udruga malih sirara LSŽ „Lički škripavac“ podnijela Ministarstvu poljoprivrede zahtjev za zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla pod nazivom „Lički škripavac“

Objavom u Službenom listu Europske unije **od 21. prosinca 2021. godine** „Lički škripavac“ dobio je europsku zaštićenu oznaku zemljopisnog podrijetla. Time je „Lički škripavac“ upisan u registar zaštićenih oznaka izvornosti i zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla te zaštićen na području cijele Europske unije.

Lički škripavac je jedan od nepoznatih autohtonih sireva u Hrvatskoj. Ima karakterističan zvuk škripanja prilikom jedenja, a koji dolazi od hrskave teksture koja se osjeti prilikom jedenja.

Lički škripavac proizvodi se na zemljopisnom području Like.



9.1.3. Lička janjetina

Proces zaštite naziva „Lička janjetina“ (ZOZP) započeo je u veljači 2016. godine, kada je Udruga uzgajivača ovaca Lika podnijela Ministarstvu poljoprivrede zahtjev za zaštitu oznake zemljopisnog podrijetla naziva „Lička janjetina“. Ministarstvo poljoprivrede je u srpnju 2016. godine donijelo Rješenje o prijelaznoj nacionalnoj zaštiti naziva „Lička janjetina“ te je naziv „Lička janjetina“ zaštićen je u Republici Hrvatskoj od rujna 2016. godine, a od 2018. i na razini EU, što je objavljeno u Službenom listu Europske unije, L 272 od 31. listopada 2018. godine. U Provedbenoj Uredni Komisije (EU) 2018/1630 od 24. listopada 2018. objavljen je upis naziva u registar zaštićenih oznaka izvornosti i zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla **Lička janjetina (ZOZP)**.

Područje uzgoja ličke pramenke i proizvodnja „Ličke janjetine“ obuhvaća Grad Gospić, Otočac i Senj te općine Donji Lapac, Karlobag, Lovinac, Perušić, Plitvička jezera, Udbina, Vrhovine i Brinje u Ličko-

senjskoj županiji, te Gračac u Zadarskoj županiji. Zaštita naziva „Lička janjetina“ temelji se na ugledu kojeg je ovaj proizvod stekao zahvaljujući kvaliteti mesa te dugoj tradiciji i specifičnom načinu uzgoja ovaca, na otvorenim pašnjacima, a takav način uzgoja zadržan je do danas.

Kroz povijest, pa tako i danas Lička janjetina je izuzetno tražena i cijenjena među potrošačima stoga se nalazi u ponudi mnogih restorana i mesnica što u mnogome govori o tradiciji i ugledu tog proizvoda.



Lička janjetina je je svježije janjeće meso hrvatske izvorne pasmine ovce, ličke pramenke, koja se često ističe zbog svojih specifičnih karakteristika, uključujući kvalitetu mesa i tradicionalne metode uzgoja na otvorenim pašnjacima.

9.2. Proizvodi zaštićeni znakom oznake izvornosti (ZOI)

9.2.1. Paški sir

Paški sir je ovčji sir tvrdog tijesta proizveden iz punomasnog ovčjeg mlijeka izvorne pasmine paška ovca.

Proizvodi se na području Otoka Paga te dva otočića Maun i Skrda, čije područje uzgoja pripada i dijelu LSŽ, a to je Grad Novalja koji je dio Otoka Paga.



9.2.2. Paška janjetina



Paška janjetina je meso dobiveno klanjem mlade muške i ženske janjadi ojanjene od istoimene hrvatske izvorne pasmine ovaca – paške ovce koja se uzgaja isključivo na otoku Pagu.

Proizvodi se na području cijelog otoka Paga što podrazumijeva i područje LSŽ-a, točnije Grada Novalje.

9.3. Lika Quality

Na području LSŽ-a prepoznatljiv je certifikat regionalnog sustava kvalitete lokalno proizvedenih proizvoda – Lika Quality. U svrhu stvaranja prepoznatljivosti Lika destinacije kao gastro-destinacije, u sklopu projekta integralnog gospodarskog razvoja INTEGRA LIKA 2020, a kako bi se istaknula iznimna kvaliteta odabranih proizvoda te se kao takvi zaštitili, razvijen je cjeloviti regionalni sustav kvalitete hrane, pića i suvenira pod nazivom Lika Quality. Navedena oznaka se, sukladno unaprijed definiranim pravilima, dodjeljuje proizvodima koji su proizvedeni na području Lika destinacije sukladno svim zakonskim propisima, a odlikuje ih viši stupanj kvalitete.

U Lika Quality sustavu nalaze se 63 proizvođača, a sustav broji ukupno 165 proizvoda u 12 različitim kategorija. Kategorije certificiranja su:

- Med i pčelinji proizvodi
- Meso i mesne prerađevine
- Mlijeko i mliječni proizvodi
- Pekarski proizvodi
- Pića i napitci
- Povrće
- Kozmetika
- Suveniri
- Voće
- Voćne prerađevine
- Nakit
- Vrtne proizvodi



10. Zaključak

Ovim Izvješćem, a na temelju dostupnih izvora, nastojalo se iznijeti što više podataka o razvoju poljoprivrede u LSŽ, kao i o ostvarenim potporama u sektoru poljoprivrede.

LSŽ je bogata prirodnim resursima koji su osnova za razvijanje stočarstva i ratarstva kao i s razvojnim potencijalima u poljoprivredi koje je potrebno dodatno identificirati i vrednovati.

Poljoprivredna proizvodnja na području LSŽ-a organizirana je na krškim poljima (Gacko, Ličko i Kravsko polje), uglavnom u nizu malih parcela i ekstenzivnom uzgoju, koje se karakterizira kao područje s otežanim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi.

Poljoprivreda je, u razvojnim dokumentima Županije, prepoznata kao strateška gospodarska djelatnost, na kojoj je potrebno temeljiti gospodarsku revitalizaciju prostora.

Na području LSŽ-a prisutna je visoka starosna dob poljoprivrednika koja predstavlja ograničenje u razvoju poljoprivrede. Međutim, prisutno je poboljšanje dobne strukture poljoprivrednika, što potvrđuje udio mladih poljoprivrednika u ukupnoj strukturi poljoprivrednika upisanih u upisnik poljoprivrednika, budući da su vidljive pozitivne promjene u porastu broja mladih poljoprivrednika, kojih na ovom području ima 18,05 % , a što je iznad prosjeka EU, ali i iznad prosjeka Hrvatske koji je 2023. godine iznosio 14,29 %.

Područje LSŽ-a daje mogućnosti razvoja ekološke poljoprivrede koja predstavlja oslonac razvoja županijske poljoprivrede i povezanih djelatnosti te ista postaje sve popularnija na ovom području jer je u promatranom razdoblju vidljivo povećanje poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom kao i porast broja ekološki uzgojenih grla stoke.

Analizom poticajnih mjera na području LSŽ-a koje se odnose na EU i državne potpore razvidan je rast za cca 9 mil. EUR. Osim državnih potpora u poljoprivredi, na području LSŽ-a poljoprivrednici su ostvarili i potpore koje je dodjeljivala Županija. Iznos županijskih potpora u promatranom razdoblju bilježio je porast od 37 %, a rastao je i iznos potpore po korisniku za gotovo 51 %.

Na području LSŽ-a, u razdoblju od 2016. do 2020 godine kroz Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. godine, kroz tri faze je financirano i razminirano ukupno 26.511.141m² poljoprivrednih površina ukupne vrijednosti 29.464.463,47 EUR.

Navodnjavanje je melioracijska mjera koja ima za cilj nadoknaditi nedostatke vode koji se javljaju pri uzgoju poljoprivrednih kultura, a koji su ograničavajući faktor za postizanje njihovog punog biološkog potencijala.

U cilju provedbe Plana navodnjavanja LSŽ planira se izgradnja sustava za navodnjavanje poljoprivrednih površina te je u postupku izrada projektne dokumentacije za SN Lovinac i SN Krbava, kako bi se unaprijedila postojeća poljoprivredna proizvodnja, a prirodni resursi iskorištavali na održiv način.

LSŽ ima poljoprivredne i prehrambene proizvode čiji je naziv registriran u RH kao i na razini EU-a i to: znakom oznake zemljopisnog porijekla (ZOZP), a to je lička janjetina, lički krumpir, lički škripavac ili znakom oznake izvornosti (ZOI), a to je paški sir i paška janjetina (za područje Grada Novalje koja je dio LSŽ).

Za budućnost poljoprivrede LSŽ-a ključni faktori bit će jačanje poljoprivredne proizvodnje u skladu s održivim razvojem, ulaganje u obrazovanje mladih poljoprivrednika te razvoj agroturizma koji bi mogao dodatno poduprijeti lokalnu ekonomiju i omogućiti diversifikaciju prihoda u ruralnim područjima.

Zaključno, poljoprivreda u Ličko-senjskoj županiji posjeduje potencijal za daljnji razvoj, no uz odgovarajuće strateške mjere, investicije u modernizaciju i poticanje mladih ljudi na bavljenje poljoprivredom, može postati značajan čimbenik u očuvanju ruralnog identiteta i stabilnosti ovog kraja.

UPRAVNI ODJEL ZA POLJOPRIVREDU I TURIZAM